

kinacemkeljan: umaq: kaumaqan

排灣語的家・屋・家屋

パイワン語の「家・屋・家屋」

“Home, House & Family House” in the Payuan Language

文 | Ijavuras kadrangian 拉夫琅斯・卡拉雲漾

(屏東縣原住民部落大學校長)

nu patjenema yitjen tasi kinemeneman kata sipacunan ta “kinacemkeljan: umaq: kaumaqan” na sepaiwan, aicua caucau, kaumaqan, kadjunangan pita kakudanan tjara papungadan ta “caucau”, “umaq”, “kadjunangan”, kumaljy a umaq kata kadjunangan paru caucauyin sa papungadany. nu mury kemalja kemljangan yitjen tua siakay kata kakudakudan na sepaiwan, aicua pita “kinacemkeljan” ta “umaq” ta “kaumaqan” a kemalja pulingalingavan vana namasan katagilj saka namasan pazangal.

na “kinacemkeljan” a patarevan

kinacemkeljan “家” (nuaya vanaza cemkemkelj kata cinkeljan aza siayaya); yicinkeljan “親族” (nuaya vanaza yidutanan a cemkemkelj, pakamaza yita sangasangan a dutanan a djamuq aza siayaya, aicua marengedruqanan, aicua mare sikacekeckeljanan a pata mare sangasangan); kasusu (vanaza kinaljaimai man a tadjamuqan a cinguljan). vanusika aicua sepaiwan kinasicua sikinemeneman ta “kinacemkeljan” kemasita cinkeljan yi tjumaq sa paljavak ta tadjamuqan a marka vetjek, sa padjaljun tua kinaljaimaiman.

na “umaq/tapav” a marka kinala

umaq/tapav “屋” (vanaza umaq kata kana liningedjelj

論起 排灣族人傳統裡對「家：屋：家屋」的概念和認知，對於人類、家屋、土地等習慣上賦予「人名」、「家名」、「地名」，即便住屋和土地也被擬人化地賦予名號。進入排灣族的社會文化體系裡，對「家」、對「屋」、對「家屋」的基本認識與瞭解是一項重要的過程。

「家」的意涵

kinacemkeljan指家人或家庭；yicinkeljan指有近親關係，通常泛指三代以內之旁系血親而言，如兄弟姊妹、堂表兄弟姊妹到第三代；kasusu指宗族或有血緣關係之遠親家族。因此排灣族人傳統上對「家」的概念是由基本的家庭成員開始，並延伸到旁系血親，再到宗親關係。

「屋」的各種語彙

umaq/tapav指房屋或任何建築，

tu namasan umaq aza siayaya); kaumaqan/qumaqan “家屋” (vanaza sinan kaumaqan a tjalja uzayan ta umaq aicua na umaq a pulaulangan kaumaqan qumaqan ayay tjen uta); qazavan “臥屋” (qaqazavan siny aya a siny pupatarevan ta “umaq” ljakua yikanga tjasi qaqivuqivu tucu); kiljaljaungan “遮屋” (vanaza kakiljaljaungan ta qudjajl ta qadav aya, siny pupatarevan ta “umaq” a pacugan.

masan pazangalan na “ngadan na kinacemkeljan”

ljakua kemasy cuay a sikinemeneman, kumaljy a namakada kinakemudan na linedjelj a umaq, kana yinia “papungadany” kata neka nu ngadan, yiny ka masan “kinacemkeljan” kata “kaumaqan”. aicua “umaq” kata “kaumaqan” kemasicuay yita sikinemeneman na sepaiwan pinapretimaljy, aicua “umaq” nu yinia papungadany kata nekau ngadan, umaq tu umaq, aicua “kaumaqan” asy kinemneman pinaru caucau sa “papungadanyanga”, saka masan “na caucauanga a kina cemkeljan”, vanusika pita saluan pinadjadjameqanga kata nasy nua caucau, aicua nasy na caucau kata nasy na kaumaqan tineveljanga sa san yitay, masaluy tjen tu aicua caucau tucu pazangal a kemeljang a pulingalingavan, aicua yita pinaljavakan na sepaiwan a qinaljan a mareka kaumaqan aza “ngadan na umaq” aza patarevan kata masan pazangalan, vanaza siny pukakeljangan ta kinaizuan nua nasy.

aicua “umaq na kinacemkeljan” vana palalaut a kinaizuan

aza kinisumaljian kumaljy a na “kinayzuan nua kina cemkeljan”. saka namasan “vinaikananga umaq”, aza na siny “papungadan ta umaq” kinamayan sa kamaya yiny ka maqulip, amin nu yizuanga caucau a kinacekeljan a tjumaq, sa papungadany a mumalj vana maumalj a ngadan na umaq kemasy ta sikalivuan a sekaumalj, vanusika aita sikinemeneman na sepaiwan aicua “kinacemkeljan” kinateteveljan na caucau. aicua “umaq” nama linedjelj a neka nu nasy. aicua “kaumaqan” vana kakaizuan a palalaut na caucau nu valjualjutan kata nu macayanga, vanusika aicua sevuculj nu vaik a cemkemkelj tjaru ceveljen a pikaumaqan sakamaya.

kaumaqan/qumaqan指家屋、主屋、主建築或引申指房子的大廳。qazavan（臥屋）意為窩，為「屋」的一種形容語彙，但現代人鮮少使用。kiljaljaungan（遮屋）指遮雨蔽日之遮棚，為「屋」的另一種形容語彙。

「家名」的重要性

然而，傳統的思維裡，無論是何種形式的房屋建築，在未經「命名」的儀式和過程以前，就不具有「家」或「家屋」的屬性和位格。「屋」與「家屋」在排灣族的傳統中是相異的概念，「屋」未被命名前抑或未命名，只是一棟建築實體，而「家屋」的概念是經過擬人化「命名」的儀式行為，才成為「人的家」，因而在信念上賦予與人類生命做一種連結，將人的生命和家屋的生命合為一體，當然對現代人來說是頗難理解的。排灣族各部落家屋的「家名」所表達的意義和價值，是對生命存在的一種象徵。

「家屋」是永遠的居所

有趣的是，即便曾是「住家」而後成為「空屋」，則原來的「家名」是不會除去，除非嗣後有其他的家戶或人口進住，並變更移入住家名才有更替家名的現象，但這些更換家名的現象均源自不斷遷居、移出、移入的結果，故排灣族的傳統概念裡，「家」是人的組成，「屋」是無生命的建築實體，「家屋」是人生前或死後永遠的居所。因此，排灣族人在親人往生後就葬在「家屋」內。◆

